Anul XII. August 1922. Nr. 8.

REVISTA TEOLOGICĂ

= organ pentru ştiinţa şi vieaţa bisericească. =

Abonamentul: Pe un an 50 Lei. Pe o jumătate de an 25 Lei.
Un număr 6 Lei.

Biserica din Avrig şi valoarea ei de artă.

Peste câte-va luni de zile Românimea din toate provinciile, pe care nu va izbutì să le desbine, nici intriga dibace a duşmanilor din afară, nici neînfrânata vorbărie a inconştienţei din lăuntru, se va adunà la Avrig, satul lui Gheorghe Lazăr, pentru a comemorà un veac împlinit dela săvârşirea din viaţă a dascălului pribeag, întors să moară între ai săi, supt streşina lăcaşului de închinare al strămoşilor ţerani.

Minunată potrivire a vremurilor! La 1820 el vorbià din Bucureşti, capitala unui principat supus suzeranităţii turceşti şi apăsătorului control rusesc, despre gloria Cesarilor stăpâni peste Dacia întreagă şi la abià o sută de ani după aceasta va venì la mormântul lui lumea recunoscătoare, poate cu Prinţul Moştenitor în frunte, din aceiaşi Bucureşti, capitala unei ţări mari a tuturor Românilor, unind sub acelaşi sceptru regal ţările Dunării cu ţările Muntelui, legate într'o indistructibilă unitate. Şi acest lucru l-a făcut în cea mai mare parte cre-

dința, care se rostià și de pe buzele fiului de iobag din marginea Oltului ardelean.

Cu un sentiment de firească pietate m'am apropiat, în cursul unei călătorii recente, de biserica din Avrig.

Cuprinsă între zidurile ei zdravene, ea înfățișează întâiu mormântul dascălului nației. O lespede roșie de porfir, o piatră albă culcată la pământ. Câte-va versuri naive în cirilica dela începutul veacului trecut pentruca singura calitate de teolog a lui Lazăr să răsară în litere latine; o prozaică mențiune recunoscătoare a lui Scarlat Rosetti, unul din ucenicii învățătorului, care nu uită că erà conte austriac.

In fund puternica zidire a bisericii. Turnul, ca al lăcașurilor săsești, e foarte impunător. Pe laturea de spre drumul țării se deosebește anul 1795, cu însemnări latine din care se înțeleg azi numai aceste cuvinte: ab anno ... rew anno. Pe ușa dinlăuntru se cetește o dată ceva mai veche: 1792. De-alungul zidului navei se înșiră impresionante zugrăveli, de proporții neobișnuit de mari: un Sfântul Gheorghe călare pe cal alb supțiratec și mai ales o icoană a celor trei îngeri, de o îngrijită execuție.

In lăuntru, pictura uimește. Un artist dibaciu, pe deplin inițiat în tainele tehnicei de atunci și, pe lângă aceasta, având simțul adânc al sfințeniei sarcinii sale, a lucrat aici, din toate puterile și din toată inima. Figurile din cele două bolți, a navei înseși și a turnului din față, sunt grupate cu o pricepere deosebită și se desfac în supțiri linii elegante. Mai ales supt turn chipul Maicei Domnului e încunjurat de grupele simbolice cu atâta meșteșug, încât ar face onoare și celui mai talentat pictor din vremile noastre. Colorile cele vechi sunt absolut proaspete. A se atinge pentru o reparație sau o adăugire această

podoabă, din cele mai scumpe ale Românilor din Ardeal, cari trebue să se deprindă a o prețuì, ar fi un scandal din punctul de vedere al gustului și o crimă din acela al respectului pentru trecutul nostru în acele părți.

Numele zugravului nu pare a puteà fi descoperit. Catapiteasma, care e însăși de cea mai frumoasă săpătură, fiind împrumutată altei biserici — cum se vede din rătezarea pe margeni — are însă patru icoane de cea mai mare frumuseță. Și ele mărturisesc cine le-a făcut.

Pe una se cetește: «Aceste sfinte icone s'au făcutŭ cu cheltuiala roghi lui Dumnezeu Nicolae i Stanŭ 1762, de Pap zugrav». Deci avem un nume, al acestui Pap. El a lucrat încă în același an la altă icoană, în tovărășia unui cleric ucenic, căci iată ce se cetește pe dânsa: «Aceste 2 sfinte icone s'au făcutŭ de [ro]bi lui Dumnezeu Nicolae, Stan, ispisah [= a scris] Papŭ, zugrafŭ i popŭ Ionașcu, 1762».[1] ***Cu aceste nume se îmbogățește deci istoria artei noastre în Ardeal.***

A se ***curățì*** *numai biserica, a se așezà înlăuntru oasele lui Lazăr, a se face din această biserică un loc de pelerinagiu; iată datorii naționale pentru anul ce vine.*

N. Iorga.

---

[1] *Pe o* Evanghelie *din 1723 cetesc: «Adecă să să știe că au cumpăratŭ Mihaiŭ Danculŭ Cocoșŭ aciastă Evanghelie pentru o tâmplare care au fostŭ cu feciorulŭ a lu Manŭ lui Stănilă Buhșa, și s'au întâmplatu (sic) amândoi; și pentr' aciae ei o a datŭ sfintei biserici a Avrigului ca să fie stătoare în veci. (Urmează blăstămul pentru cine ar fura-o.) Herulŭ, arama, ciuoe să putrezască, iarŭ trupulŭ acelui omŭ să nu putrezască în vecì. Și cândŭ s'au datŭ sfintei biserici, amŭ fost noi preoți: popa Nicula, popa Macsinŭ, popa Luca, popa Pavelŭ, popa Maxinŭ, popa Opra, popa Grigorie, popa Ionŭ, popa Ionŭ. Și să aibă a pomenì pe aceste doo suflete: pe Stănilă și Mihaiŭ. — Intr'o lădiță din altar se păstrează actele procesului de hotar între Avrig și Racovița.*

Studiul pastoralei în biserica românească.

SECȚIUNEA II.

— Pe alte căi. — (Urmare).

XIX.

Misiunea printre Evrei.

De multeori, când văd marele număr de Evrei care trăesc în Țara românească, îmi zic: Mare pagubă că biserica noastră n'a pus la cale nimic pentru a vestì pe Hristos și acestor suflete!

In adevăr, una din chemările noastre cele mai îmbolditoare ți-se pare și aceasta, de a aduce pe Hristos aproape de inima celor cu care trăești împreună. Noi cu Evreii trăim la un loc, iar acum ei s'au adăogat și mai mult la numărul nostru prin Basarabia, Bucovina și nouile ținuturi de peste munți. Dar până acum n'am lucrat nimic spre a-i câștigà pentru Hristos. Și cu toate acestea erà o chemare a bisericii noastre, care-ți izbeà ochii la fiecare pas.

N'am făcut-o până acum. Puținele pătrunderi creștinești printre Evrei se datoresc unor porniri frumoase izvorâte din suflete calde pentru Isus, nu unei rânduiri pastorale în această privință. Se vorbeà într'o vreme de un preot din Iași, Păr. *Arion*, care câștigà din când în când câte un Evreu pentru credința creștinească. Astăzi, un bărbat al nostru, care vestește pe Hristos printre Evrei, numai pe socoteala lui, nu ca o organizare pastorală, și ajutat de înzestrarea deosebită a minții și sufletului său, este scriitorul nostru *G. Galaction* (numele său adevărat *Grigore Pișculescu,* doctor în teologia ortodoxă dela Cernăuți).

Alte nume nu putem pomenì în privința aceasta. Cu toate acestea la noi există o lucrare sistematică printre Evrei, dar nu din partea bisericii noastre, ci din partea altor organizări creștinești. Astfel avem în Bu-

curești *Institutul anglican «Speranța»* din strada Negustori, care nu este altceva decât un așezământ de propagandă creștinească printre Evrei. Acesta e școală, în care sunt crescuți mulți copii de Evrei și, afară de aceasta, este și sediul unei altfel de propagande, prin răspândirea de cărți creștinești, mai cu seamă a Bibliei. Capul acestei lucrări în București este dl *Howard Adeney*, bărbat cu multă învățătură, ajutat și de agenți dintre Evreii botezați, care neîncetat stârnesc discuțiuni religioase printre Evrei.

Prin aceste organe sau prin altele, care vin de afară, mahalalele evreiești sunt uneori locul în care se desfășoară aprige discuțiuni religioase, între Evreii mozaici și cei botezați, cu privire la Isus Hristos. Nu se aude nimic în ziarele noastre, dar ele se petrec.

Să fie vreo doi ani de când în Iași s'a ivit într'o sinagogă un Evreu botezat care a început a propovedui pe Hristos. A fost mare vâlvă printre Evrei, de care au răsunat ziarele de atunci.

In Basarabia, există o lucrare sistematică de creștinare a Evreilor, prin Evreul botezat *Leon Averbuch*, care, în scopul acesta, ajutat de o misiune engleză, tipărește în două limbi (românește și rusește) revista de propagandă creștinească *Prietenul*. Acest bărbat vine din când în când în București, are întruniri cu Evreii, se nasc discuțiuni biblice, și Evreii, care nu mai stau pe temei biblic, ci pe cel național și sunt și ei străbătuți de valurile necredinței, totdeauna sunt înfrânți.

Lucrurile acestea, dacă n'au rezultat grabnic, pricinuiesc însă lupte sufletești printre Evrei. O fată care se creștinase și trecuse la baptiști, în București, îmi spuneà că tatăl său toată vieața a crezut în Hristos și o spuneà copiilor, dar n'o spuneà la alții, ca să nu fie prigonit. Fiică-sa nu se mai fereà de-a mărturisì pe Hristos, dar aveà cele mai mari greutăți cu familia, și dela o vreme, a trebuit să se despartă de ea.

Aceasta e o problemă pastorală care, cum vedem, se îndeplinește de alții în țara noastră. Pentru noi,

rămâne o problemă de viitor. Adevărul este însă că ea e o însemnată chestiune a pastoralei de azi şi nu trebue să scape unei biserici harnice.

Dacă, dela noi, trecem aiurea, găsim că această problemă de pastorală n'a scăpat de loc din grija organizaţiunilor creştineşti. Deşì ele nu se pot lăudà cu izbânzi mari, totuş mijloace se întrebuinţează.

Eu primesc de mult două reviste germane de propagandă printre Evrei: *Israels Hoffnung* şi *Zions Freund.* Mai cu seamă aceasta din urmă e o tipăritură destul de bună şi-ţi arată că, deşì înaintează încet, creştinismul câştigă dintre Evrei bărbaţi de înaltă credinţă. Dacă de aceste cazuri nu se aude şi pare ca şi cum nici n'ar fi, nu este că ele nu există, ci că presa se ţine de altele.

Fără îndoială, câştigurile sufleteşti printre Evrei ar fi mai mari, dacă însaş vieaţa creştinească ar fi mai serioasă şi n'ar da ea însaşi pricină de zminteală în multe suflete. Propovăduitorii printre păgâni sunt mai favorizaţi decât cei printre Evrei, fiindcă nu au cu ei pildele de vieaţă uşuratecă pe care o duc mulţi creştini şi dau apa la moara vrăşmaşilor pentru a lovì în creştinism.

Cu toate acestea, Evreii, chiar dacă nu se fac creştini numai decât, nu rămân neinfluenţaţi. Mulţi din ei privesc cu plăcere tipăriturile în care li se vorbeşte de iudaism şi creştinism. Chestiunile acestea ale credinţei îi ating plăcut, şi acesta este un fapt peste care nu trebue să trecem. E cel dintâi pas prin care intri în inima omului. E o parte a vieţii sale sufleteşti care ţi-se deschide.

Ca să ajut şi eu propaganda aceasta, pe când trăiam în Germania, scriam adrese evreieşti din România, câte-mi aduceam aminte, şi trimeteam revistelor numite, ca să trimeată numere din ea la acele adrese. Insaşi revista cerea aceasta. Cuvintele ei trebuiau să aibă cât mai largă răspândire. Ani după aceia, ele se trimeteau la multe adrese în Bucureşti, se citeàu cu plăcere. Şi chiar

acum, după răsboiu, un croitor mă întreabă dacă revista se mai tipăreşte. Ii plăceà şi ar vrea s'o mai citească.

Alăturea cu revistele acestea, merg un şir de tipărituri, toate în sensul propagandei creştineşti printre Evrei. Unele sunt romane religioase pe temă biblică, povestiri scurte a căror citire este foarte plăcută chiar şi ne-Evreilor.

In sânul creştinismului, totdeauna au fost gânduri de aducere a Evreilor la creştinism. Trebue să ne aducem aminte că cea dintâi răspândire a creştinismului a fost printre Evrei. *Iustin Martirul* a fost şi el unul dintre aceşti propoveduitori prin scrierea sa *Dialogul cu Evreul Trifon.* Pe lângă metode frumoase şi onorabile creştinii au început a întrebuinţà mai târziu şi metode aspre, cum erau cele cu inchiziţiunea din Ispania, care nu puteau aveà darul de a câştigà pe Evrei.[1]

In veacul XIX, predicatorul *Lewis Vay* a înfiinţat în Anglia la 1808 societatea *London Society for promoting Christianity amongst the Jews* (Societatea londoneză pentru răspândirea creştinismului printre Evrei) sub protectoratul *ducelui de Kent.* La 1817, Way a izbutit să scoată dela Impăratul Alexandru I al Rusiei mai multe uşurări pentru Evreii din împărăţia acestuia.

Treptat apoi s'au înfiinţat în Anglia fel de fel de aşezăminte pentru Evreii creştinaţi. In 1814, ducele de Kent a pus temelia unei biserici pentru Evrei. După aceea, s'a înfiinţat un aşezământ de educaţiune pentru copiii acestora, o şcoală evreiască pentru formarea misionarilor, un atelier în care copiii nouilor veniţi la Hristos să înveţe vreo meserie.

In Anglia, sunt cinci mari societăţi misionare pentru proproveduirea creştinească printre Evrei, afară de altele mai mici. Fiecare societate pentru misiunea printre păgâni are şi o ramură pentru a lucrà printre Evrei. Or-

[1] Cine vrea date mai multe despre istoria propoveduirii creştine printre Evrei le poate găsì în E. Chr. Achelis, *Lehrbuch der praktischen Theologie*, 3 ed. vol. 3, Leipzig 1911, pag. 385—393.

ganizări pentru a lucrà în scopul acesta au atât Biserica Statului, cât şi Bisericile disidente.

«In Germania, există dela 1822 în Berlin o societate pentru misiunea printre Evrei. *A. Tholuck* a publicat ca organ al ei în anii 1824 şi 1825 tipăritura *der Freund Israels*. Organul de azi al ei este *der Friedensbote*. Dela 1844 există în Colonia *der Rheinisch-Westfälische Verein für Israel*. Dela 1849—1889, *Franz Delitsch* a condus *Societatea centrală evanghelică luterană din Leipzig* (Evangelich-lutherishe Zentralverein zu Leipzig), care a lucrat o traducere măiastră a noului Testament în evreieşte, răspândită apoi în numeroase ediţiuni. Organul literar al ei este *Saat auf Hoffnung* (Semănătură în nădejde). Un *Institutum Iudaicum* a fost alăturat la această Societate centrală, care răspândeşte scrieri pentru cunoaşterea misiunii printre Evrei şi formează misionari (teologi protestanţi). In zecimile din urmă ale veacului al 19-lea, mişcarea evanghelică a acestei societăţi din Leipzig s'a desfăşurat, sub conducerea advocatului *Rabinovici*, aproape numai pentru activitatea în Basarabia. Şi în *Berlin* şi în *Greifswald* s'a ridicat câte un aşezământ cu acelaş nume. După statistica din 1910, există astăzi 108 societăţi pentru activitatea misionară printre Evrei. Din acestea, 39 sunt în Marea Britanie, 43 în America, 6 în Germania şi Elveţia. In 139 de staţiuni principale, lucrează 752 de misionari în slujbă principală, 208 (ca profesori, îngrijitori de bolnavi, etc.) în slujbe secundare. In 1909, toată cheltuiala se suià la 2.334,756 de mărci. Din aceştia, Marea Britanie singură susţine 400 de misionari şi aduce un milion $^{3}/_{4}$ din venituri».[1]

Cu toate aceste mijloace în oameni şi material, *de le Roi* (citat de *Achelis*) socoteşte că nu se produc mai mult de 300 de convertiri pe an. Biserica protestantă însă, după declaraţiunea lui Achelis, primeşte anual în sânul ei 1450 de convertiţi, iar Biserica ortodoxă rusească 1100 de convertiţi. Nu trebue să socotim însă după

---

[1] Achelis, Op. cit., p. 392—3.

numere, zice el, ci după motivele religioase. In Anglia, Evreii trăesc bine şi nu vin la creştinism, în Rusia trăesc rău şi se convertesc din motive materiale.

In ce priveşte însă discuţiunea noastră despre noua pastorală, mişcător este nu faptul că rezultatele sunt grele şi încete, ci acel al silinţelor mari care se cheltuesc pentru a răspunde unei trebuinţe creştineşti. Din punct de vedere pastoral, problema există şi constatăm că creştinătatea nu trece nepăsătoare pe lângă ea. Aici este de aplicat cuvântul Apostolului Pavel către Corinteni (I Cor. 3, 6—7) că rostul nostru este de a munci, Dumnezeu însă este celce dă creştere şi spor muncii noastre. Cu atât mai de cinste este o muncă, dacă n'ai încurajarea isbânzii răpezi, şi tot munceşti.

Aşà se înfăţişează pastorala în împrejurarea cu Evreii. E lucru greu, dar nu încetează. Ea stă la înălţime şi-şi face slujba.

Dacă însă urmărim chestiunea mai în amănunt, găsim multe laturi îmbucurătoare şi care dau inimă cuiva să lucreze mai departe. Dacă am luà multe cazuri izolare de convertiri de Evrei, de întâmplări care însoţesc această muncă, de greutăţi mari, cum este cu propoveduirea printre Evreii din *Abisinia*, atunci am vedeà că micile rezultate au laturi pe care le guşti cu plăcere şi nu mai poţi zice că se munceşte degeaba. In adevăr, munca cea mai grea nu este printre Evrei. Nu e mai uşoară cea printre mohamedani,[1] care nu stau numai în poziţiunea negativă de a rămâneà la ce sunt, ca Evreii, ci trec la partea pozitivă, şi încă temeinic, de a face ei propagandă.

Să urmărim în această privinţă o povestire a lui de le Roi, de care am pomenit mai sus. In ea e vorba despre doi misionari englezi, care au venit pentru propaganda printre Evrei în vechea Austro-Ungarie, cea de

[1] Amănunte despre aceasta se pot găsì în studiul meu: *Rivalitatea actuală dintre religiuni*, în revista *Biserica ortodoxă română*, Bucureşti, Ianuarie 1922.

înainte de răsboiu. După ea, se poate judecà felul activităţii printre Evrei:

1. Deci să însoţim pe cei doi misionari pe drumul lor de răspândire a evangheliei către Evrei în Austro-Ungaria. Un Evreu în vârstă ascultà cu luare aminte ce vorbeau cei doi. Iată-l apropiindu-se şi el şi zicând: «Ceeace spuneţi d-voastră dă în adevăr de gândit. Dar eu după voinţa lui Dumnezeu m'am născut Evreu şi de aceea nu trebuie să mă împotrivesc lui. Dacă m'aş face creştin însă, tocmai asta ar trebuì s'o fac». La asta, i s'a răspuns îndată: «Dar părintele vostru Avraam s'a născut ca fiu al unui închinător la idoli. Deci, după părerea d-tale, ar fi trebuit şi el să slujească idolilor. Dar n'a făcut aşà, ci a ascultat glasul altui Dumnezeu, care i s'a descoperit lui ca Dumnezeul cel adevărat. Dar d-ta nu vrei să faci asta, ci vrei să rămâi în neascultare faţă de însuşi glasul lui Avraam, care te cheamă să mărturiseşti pe acela în care trebuie să se binecuvinteze toate neamurile pământului. Ce răspunzi d-ta la asta?» Bătrânul se depărtă, dar sămânţa era acum aruncată în inima sa.

2. Suntem acum în alt oraş. Intâlnirea cu Evreii era deasă. Ei eşiseră din sinagoga în care fuseserăm şi noi. Dar slujba lor erà numai flecăreală, şi le-am şi spus-o. Dar aceasta nu i-a mâniat, ci au strigat din toate părţile: «O! noi am trecut ceva peste toate acestea... Fiecare din noi îşi are acum religiunea lui.... La dreptul vorbind, religiunea noastră am puteà să n'o mai numim religiune.... Luate lucrurile cum sunt, noi nu mai credem în nimic.... Cel mai bun lucru ar fi să ne botezăm copiii.... Numai una singură avem de care ne ţinem, şi aceasta suntem noi înşine». Acestea şi multe altele au mai spus. Noi însă le-am arătat fericirea pe care o avem în Hristos şi pe care o pot aveà şi ei. Au ascultat liniştiţi, dar n'au răspuns nimic. Ei nu aveau nimic, iar noi totul — asta se vedeà destul de bine.

In stradă, ne aşteptà un Evreu. El ne-a ascultat ce vorbeam într'o cafeneà, dar n'a putut auzì desluşit tot ce spuneam. I-am răspuns: «E un lucru vechiu întrebarea cum ajunge omul la adevăr», şi pe urmă i-am spus că, împreună cu străvechiul Iov, noi ştim ceva foarte sigur şi care este cel mai fericit lucru pe pământ: «Ştiu că Mântuitorul meu trăieşte». «Dar e şi aceasta numai o părere», întimpină Evreul. Atunci i-am arătat pe tovarăşul meu de călătorie, care 12 ani a propovăduit evanghelia printre Evreii negri din Palestina numiţi *Falaşa*. Regele ţării, Teodor, îl închisese, pe el şi pe alţi europeni. 5 ani a dus-o aşà, prins în lanţurile care-l ţineau ferecat de un soldat. De mai multeori i-a stat înainte primejdia morţii prin foame, sau prin sabie, sau chiar prin rugul aprins. Dar între toate, el a ştiut

una: «Ştiu că Mântuitorul meu trăieşte». Evreul nu s'a mişcat şi a mărturisit cu durere: «Tocmai asta e nenorocirea mea, că nu pot crede în nimic. Sufăr groaznic din pricina asta, cu toate acestea nu pot ajunge la nici o credinţă. I-am spus că, după cum mii de Evrei înaintea lui şi după cum Pavel a venit la credinţă, tot aşà poate şi el, numai dacă vrea. Mântuitorul a venit tocmai pentru cei nenorociţi şi vrea să-l fericească şi pe el. Atârnă numai de voinţa lui. Atunci izbucnì el şi spuse: «La nevoie pot crede, dar n'am nevoie să mă fac creştin!» Iar noi i-am răspuns: «E ruşine să te lapezi de tatăl tău şi încă o ruşine mai mare să te lapezi de Mântuitorul tău». Asta l-a atins, dar n'a voit să jertfească ce ar fi trebuit să jertfească la mărturisirea lui Hristos, şi aşà s'a despărţit de noi cu cuvintele triste: «Nu pot crede, cu mine totul e perdut». De atunci, ne ocoleà sfios, ori de câte ori ne ieşeà înainte.

3. O întâlnire mai fericită. Ne aflăm într'un oraş din Moravia, înaintea unei sinagoge; ea e deschisă pentru rugăciunea de seara. Paznicul ei vede că vechea zidire a trezit luarea noastră aminte. Deci ne îndeamnă să intrăm, iar noi urmăm poftirii lui. Deasupra intrării e scris cu litere evreeşti: «Aceasta este poarta Domnului, drepţii vor intra printr'ânsa». Omul s'a mirat văzând că un ne-Evreu poate citì evreieşte. De aceea el şi-a repetat poftirea încă şi mai prietenos. Dar eu m'am dat îndărăpt şi l-am apucat sănătos de braţ şi i-am spus că nu ştiu dacă trebuie să intrăm, pentrucă scriptura de deasupra sunà prea serios.

— Cum înţelegi d-ta asta? întrebă Evreul.

— Da, ea nu învoieşte să intre decât numai pe cel drept, iar în mine nu văd nici o dreptate şi chiar în d-ta nu o văd, pentrucă păcatul mă pătează şi pe mine şi pe d-ta».

Paznicul sinagogii căzù în încurcătură şi nu găsì nici un răspuns. Dar cu atât mai stăruitor ne rugà să intrăm, pentruca înăuntru să putem chibzuì mai bine un lucru atât de însemnat. Am intrat. Dar abià am fost înăuntru, noi misionarii şi paznicul, când s'au şi arătat într'ânsa rabinul şi mai mulţi Evrei pentru rugăciunea de seară. Acela se uită mirat la noi şi întrebă pe paznic ce face cu noi. Acesta îi spuse toate cele petrecute şi adaugă că eu mă întreb îngrijorat dacă sunt un om drept.

— Cum asta? întrebă rabinul.

— Apoi legea lui Dumnezeu aruncă blăstămul peste tot celce nu ţine toate poruncile lui, şi eu am călcat multe din ele, spusei eu.

— Dar pe d-ta nu te privesc cele 613 porunci ale noastre, ci numai cele 7 ale lui Noe, adăogă el.

— Da da, cele 613 porunci nu mă privesc, dar mă privește porunca «Să iubești pe Dumnezeu și pe aproapele ca pe tine însuți».

Iar tovarășul meu adăogă și el:

— Și ca și porunca aceasta, tot așà ne privesc și celelalte 10 porunci. Cine însă poate pretinde că el a împlinit și porunca a 10-a: «Să nu poftești nimic...» Cine e cinstit și cu inima deschisă trebue să se mărturisească dator către această poruncă.

Această mărturisire avù efect, și câțiva din cei de față spuseră:

— Da, dacă cugeți bine la oprirea poftei, fără îndoială că nimenea nu mai este drept.

— Apoi dacă e așà, grăii eu înainte, atunci cuvântul «blăstămat» ne izbește pe fiecare din noi.

Evreii n'au mai știut ce să răspundă și prin aceasta, prin Vechiul Testament, am câștigat terenul pentru cuvântul făgăduinței, pentru evanghelie. I-am trimes la cap. 53 din Isaia, la acel om al lui Dumnezeu care vrea să îndrepte pe cei nedrepți și poartă păcatele lor.

— Despre aceasta vă vorbim noi, le-am spus; către dânsul vrem să vă ducem, pentruca și voi să ajungeți la bucuria care umple inima noastră.

Evreii au amuțit, iar rabinului îi veneà foarte greu. Atunci ne-a pus întrebarea:

— D-voastră sânteți antisemiți?

— O nu! am răspuns noi veseli. Căci Avraam, Isaac și Iacob, David și toți prorocii, ba chiar și Mântuitorul nostru, socotit după trup, apoi toți apostolii și întreaga creștinătate dela început au fost Evrei. Numele evreiești ne sunt cele mai dragi pe pământ și iubirea către ei ne-a adus aici, pentruca legătura iubirii lui Iisus să se strângă în jurul nostru și al vostru.

Liniștiți au ascultat Evreii. Rugăciunea de seara trebuià acum să înceapă. Am întins mâna rabinului și celorlalți Evrei pentru despărțire și ne-am dus de acolo cu credința fericită în împlinirea făgăduinței: «Către seară va fi lumină».

4. A trebuit să ne mai aruncăm și alte priviri în inimile evreiești. Erà o dimineață de vară și ne aflam în Ungaria. O mare mulțime de Evrei se aflà în cafenea. Noi le-am citit Psalmul 110 și le-am vestit pe regele din acest psalm, Iisus Hristos. Indată s'a născut o răzvrătire în regulă. Dar unul câte unul s'au strecurat. Nu mai știau ce să răspundă față de mărturia Vechiului și Noului Testament. Atunci ne-am suit pe un deal, în vârful căruia erà o biserică. Nu erà nimenea acolo. In fața bi-

sericii se află o bancă; pe ea ne-am aşezat noi. Am stat acolo o bucată de vreme în tăcere. Un drum îngust duceà spre înălţime. Pe el vedeam un Evreu venind către noi. Eu m'am ridicat şi l-am salutat cu salutarea măreaţă, care este obişnuită între creştinii din ţinutul acela.

— Binecuvântat fie Isus Hristos! şi omul mi-a răspuns tot aşà cum fac creştinii de acolo:

— In vecii vecilor. Amin.

Atunci l-am întrebat mirat:

— Spui serios salutarea aceasta?

— Fără îndoială, mi-a răspuns el. Uitaţi-vă numai de pe înălţimea aceasta în vale. Aveţi jos oraşul plin de biserici: catolică, grecească, sârbească, românească, luterană, reformată. Dela toate luceşte spre noi crucea, şi doar asta ne vesteşte: Isus cel răstignit este lăudat, ca nimenea altul pe pământ.

Aceasta erà o mărturisire minunată. Dar noi cu atât mai stăruitor am întrebat pe mărturisitor:

— Dar oare pentru d-ta este Isus Hristos numele cel mai lăudat peste toate?

Evreul a priceput întrebarea, dar încă nu puteà răspunde cu da, fiindcă Isus încă nu erà pentru el Mântuitorul celor păcătoşi. El erà ceasornicar şi suise dealul ca să vadă de ceasul din turn. Pentru aceasta, mai nainte de a intrà în biserică, i-am dat un îndem ca să-l aibă pe drum:

— D-ta intri acum în clădirea care poartă numele lui Hristos. Intâlneşte-te cu Mântuitorul care cheamă acolo către el toate sufletele, şi ziua Inălţării la cer are să-ţi fie zorile fericirii veşnice.

5. Acum altă privelişte. Suntem în Budapesta şi am vrea să cunoaştem pe *Hasidimi*, adică secta evreiască a aşà zişilor oameni cucernici. Aceştia sunt Evreii care au ajuns să se chinuiască ostenindu-se totdeauna zadarnic pentru împlinirea poruncilor. Intre ei s'au ivit rabini, cărora ei le-au dat numirea de *ţadikim*, adică drepţi. Ei au pretins că au găsit un drum mai bun pentru a ajunge la Dumnezeu. Ei ar fi plini de Duhul lui Dumnezeu, care i-a adus în apropierea sa şi i-a îmbrăcat cu puterea de a face şi cele mai mari minuni. La dânşii s'au alipit peste o sută de mii de Evrei din Răsărit, căutând la ei sfat şi ajutor în toate nevoile şi prin mijlocirea lor voind să ajungă în tovărăşia lui Dumnezeu şi a Duhului lui. Pentru aceasta, secta lor trebuie mai cu seamă să îndeplinească un fel deosebit de slujbă dumnezeească.

Iată-ne deci, şi pe noi la slujba lor. Se uită la noi neîncrezători. Fără îndoială, suntem priviţi ca nişte musafiri supă-

rători. Dar nu vor să fie turburaţi de noi. Se roagă, cu rugăciunea lor tot mai zgomotoasă, zmuncesc din capete, îşi scutură toate mădularele, sudoarea le picură jos, pe unele buze se vede chiar spumă. Acum poate să-i umple Duhul. Şi Duhul îi cuprinde, câţiva sar în sus, se reped la noi, vor să ne lovească, dar tot am putut scăpà. Afară răsuflăm, dar înăuntru se aude într'una strigăt şi turbare. Nu vor să se laşe duşi în tovărăşia Duhului Sfânt prin mijlocitorul Isus Hristos. In schimb, au căzut în mânile mijlocitorilor care-i duc la furie şi-i sug în chipul cel mai nemernic.

6. Iată acum însă şi altă privelişte care se desfăşură mai paşnic. Intr'unul din oraşele mai mari ale Moraviei, s'a adunat în jurul nostru o mulţime de Evrei şi poartă cărticelele noastre din mână în mână. Mulţi nu se mai duc la slujba dela sinagogă, ca să ne asculte pe noi. Atunci rabinul se nelinişteşte pentru turma lui şi se duce la poliţie spunând: Nişte turburători antisemiţi au venit în oraş ca să facă răscoală împotriva Evreilor. Poliţia trebue să se mişte.

Pe când ne luăm cafeaua într'o dimineaţă, se deschid uşile mari şi un poliţist vine către noi spunându-ne că trebuie să ne înfăţişăm la cancelaria guvernatorului. Ne ducem acolo şi arătăm cărticelele noastre. Suntem întrebaţi dacă avem învoiala de a le răspândì. Noi însă nu ştiam că avem nevoie de o asemenea învoială. Funcţionarul ne spune că necunoaşterea legii nu este o pricină de iertare şi recunoaştem şi noi că aşà e. Dar m'am îndreptat către consilierul gubernial creştin spunându-i:

— Noi am venit aici ca vestitori ai lui Hristos, pentruca să-l propoveduim şi fiilor lui Israil. Despre El mărturisim noi. A mărturisì despre El însă, este datoria însemnată a oricărui creştin. De aceea pentru D-voastră, d-le Consilier gubernial, trebuie să fie o chestiune scumpă că Evreii din oraşul D-voastră aud evanghelia şi trebue să vă bucuraţi când noi vă dăm exemplul că urmăm acestei datorii.

Foarte încurcat şi cu mii de scuze, funcţionarul ne-a declarat că, nici vorbă, avem dreptate, dar că şi în lucrarea noastră trebue să împlinim îndatoririle legale, şi ne-a dat drumul prieteneşte. După aceasta ne-a mai spus însă că trebue să ispăşim osânda. Mai târziu, am primit în Breslau porunca autorităţilor austriace de a suferì o mică pedeapsă. In Moravia însă s'a aşteptat degeaba ca osânditul să se înfăţişeze. Cu toate acestea lucrul nu erà încă isprăvit cu înfăţişarea înaintea judecătorului în acel oraş. Rabinul triumfà că munca noastră a fost oprită, dar triumfà prea curând. Evreii ne asediau cu adevărat. Ei trimeteau în luptă împotriva noastră pe unul după altul. In

sfârşit, ne-au trimes pe un tânăr bine cultivat, care susţinù chestiunile evreieşti în chip foarte priceput şi modest. Totuşi se vedeà bine că temeiurile noastre făceau asupra lui o impresiune tot mai mare şi Evreii priveau cu groază că şi cel mai bun luptător al lor perdeà încrederea în luptă. El s'a despărţit de noi cu cuvintele: «Aveţi să mai auziţi de mine». Peste câteva săptămâni, tânărul a venit la noi în Breslau. Cele auzite rămăseseră ca un ghimpe în sufletul lui. A intrat în învăţământ, a jertfit toate, dar a câştigat pe Isus şi este acum un binecuvântat profesor la o şcoală creştinească.

Astfel misiunea răspândeşte evanghelia printre Evrei. Dar ea pătrunde şi altfel, de toate părţile, către inima şi sufletul lor. Puterea lui Isus li-se face tot mai simţită. Deoarece ei intră în vieaţa creştinească şi răsuflă de pretutindenea aerul creştinesc, se petrece înlăuntrul lor ceva nou. Ura împotriva persoanei lui Isus piere văzând cu ochii şi ea capătă înaintea lor o înfăţişare tot mai prietenească şi mai atrăgătoare. Te cuprinde mirarea auzind şi citind cum Isus este lăudat astăzi de Evrei în lumea întreagă şi aşà, puţin câte puţin, se frânge păretele despărţitor care ţine departe pe Israil de ţinta sa. De aceea să nu ne mirăm că, din vremea apostolilor, niciodată nu s'au alipit de Biserică mai mulţi Evrei ca în veacul al 19-lea. In bucata aceasta de vreme, numărul celor creştinaţi se ridică la 225,000 şi nu puţini din ei au ajuns o podoabă şi o binecuvântare pentru Biserica creştinească. Aici au găsit ei, în sfârşit, ceeace sinagoga nu le puteà aduce sub nici o înfăţişare. Căci ce privelişte capătă inimile evreieşti, când cu ochii limpezi privesc întreaga stare a iudaismului de azi? Iată ce ne scrie nouă *Brainin* în cea mai cunoscută foaie a Evreilor germani: «Ştiu că sunt Evreu, dar Dumnezeul meu este o putere oarbă. El nu mai este Dumnezeul lui Avraam, Isac şi Iacob. Sunt Evreu cu sufletul şi cu duhul, dar nu urmez legile lui. Mă întreb: în ce se cuprinde iudaismul meu? Eu sunt un necredincios faţă de strămoşii mei şi de credinţa lor curată. Vechiul iudaism închis în ţarcuri (ghetto), cum erà odată, îmi este străin, dar mai străin încă îmi este iudaismul europenesc. O fraţilor, spuneţi-mi ce sunt. Daţi-mi un iudaism pozitiv şi-mi veţi mântuì sufletul». Iar altul, străbătut de chinuri la fel, scrie într'o foaie evreiască din America: «In lumea aceasta avem nevoie de mai mult decât de liniştea unor legături plăcute. E cu putinţă să le avem pe acestea şi totuş să ne aflăm în cea mai turburată nelinişte. Ce avem noi de trebuinţă este liniştea sufletului, şi aceasta nu ne-o poate da nimenea decât Isus».

Da, aceasta este deslegarea enigmei şi către această deslegare se mişcă tot mai mult poporul evreiesc. Isus este şi

rămâne cel dintâi şi cel de pe urmă, după cum pentru toată lumea, aşà şi pentru Israil. Gura adevărului ne-a vestit sfârşitul: «Vedea-vor pe carele l-au împuns», şi când el se va arătà să mântuie poporul său, i se va strigà: «Binecuvântat celce vine întru numele Domnului. Osana întru cei de sus».[1]

Aceste pagini aruncă raze de lumină peste o ramură de lucru creştinesc puţin cunoscută. Nu se vede din ele, că noua Pastorală este o putere plină de înţelegere şi că merge paralel cu vremea pentru a răspunde la toate nevoile? Nici vorbă, ea îşi îndeplineşte chemarea ei într'un chip strălucit, după cum s'a putut vedeà şi din această povestire.

(Va urmà). Arhim. SCRIBAN.

DESPRE SUDALMĂ.

— Predică pentru popor. —

«Amin zic vouă, că toate păcatele se vor iertà fiilor omeneşti şi hulele ori câte vor grăì, dar cine va hulì asupra Duhului sfânt nu are iertare în veci, ci este vinovat judeţului de veci».
Marcu 3, 28.

Auzirăţi, iubiţi creştini, ce vorbe grele şi pline de fior cetim în Evanghelie. Ne spun aceste vorbe, că sunt unele păcate pe cari Dumnezeirea nu le iartă niciodată, ci le pedepseşte cu osânda de veci. Aceste păcate sunt cele ce ridică hulă împotriva Duhului sfânt. Intre acele păcate este, dragii mei, şi sudalma şi despre aceasta vreau să vă vorbesc azi.

Grozav păcat trebuie se fie acela care n'are iertarea Tatălui ceresc. In sute de locuri şi în sute de feluri ne spun Scripturile cât este de milos şi iertător Dumnezeu. Sunt pline Scripturile de datornici iertaţi, de tâlhari mântuiţi, de fii rătăciţi primiţi cu ospăţ şi de altele tot atâtea pilde ale iertării şi milei dumnezeeşti. Mai mult chiar: Isus a strigat şi de pe cruce iertare acelora cari băteau cuie în mânile şi picioarele Lui.

[1] P. Martin Hennig, *Taten Jesu in unseren Tagen,* Hamburg 1905, pag. 318—325.

Şi iată, dragii mei, sudalma este un păcat, căruia nu i se dă această iertare. Grozav trebuie se fie un aşa păcat! De ce oare?

De aceea pentrucă sudalma — înţeleg sudalma de cele sfinte — vatămă Dumnezeirea mai mult şi mai greu decât alte păcate. Ascultaţi numai şi gândiţi-vă mai deaproape la cele ce le scoate suduitorul din gura sa şi veţi pricepe şi D-Voastră acest adevăr. Cu adevărat sudalma de cele sfinte este mai mult decât palmele ce le-a răbdat Isus, mai mult decât biciul ce l-a lovit, suliţa ce l-a împuns, spinii şi cuiele ce l-au sângerat. Ea este noroiul, pe care suduitorul cearcă să-l arunce în faţa Dumnezeirii.

Mai este apoi o pricină care ridică sudalma peste alte păcate şi o face mai grea decât altele.

Multe alte păcate le face omul silit de anumite porniri şi împrejurări. Fură omul din lipsă, minte ca să scape de ceva, jură strâmb ca să câştige ceva — sudue însă de buestru şi îngâmfat, suduie de prea sănătos, de prea tare şi puternic. Suduitorul este aşadară un batjocoritor al milei şi darurilor ce le are dela Dumnezeu, Tatăl lui ceresc — şi de aceea păcatul lui nu se iartă.

Sudalma este aşadară cuţitul, cu care suduitorul, nesilit de nimenea ci de bună voie, îşi junghie sufletul său.

Cât de nesocotit este apoi acela care crede, că cu acest cuţit mai poate rănì şi pe alţii. Vorba şi ameninţarea «te sudui» este o prostie şi o hulă şi cel ce se teme de ea este un nepriceput, căci scris este: *«Precum pasările, vrăbiile sboară şi n'ating pe nime, aşà sudalma îndeşert nu va venì asupra nimărui»* (Sirah 26, 2).

Dar şi mai nepriceput este acela, care la sudalmă răspunde cu sudalmă. Cu adevărat doi oameni, ce «se suduie», sunt doi nebuni ce-şi omoară sufletul ziua la amiazi.

Iată deci, iubiţi creştini, ce păcat mare şi groaznic este sudalma. In legea Testamentului Vechiu pe suduitorul de Dumnezeu îl omoară cu pietri (III Moise 24, 15). Şi legile de acum ar trebuì să pedepsească fără milă şi fără cruţare pe suduitorul de cele sfinte. Dar dacă legea de acum nu face acest lucru şi suduitorul râde şi suduie azi înainte nepedepsit — este o altă lege şi un

alt Judecător deasupra noastră a tuturor care îi dă suduitorului pedeapsa cuvenită, de cele mai multeori şi în această lume, nu numai în cealaltă.

E foarte dureros, dragii mei, că noi Românii tocmai acest păcat îl avem mai mult ca pe celelalte. În foarte multe locuri şi ţinuturi avem oameni, cari se culcă şi se scoală cu sudalma în gură. Avem nechibzuiţi, cari socotesc sudalma ca pe un semn de bărbăţie şi putere. Avem nepricepuţi cari o dau odată cu laptele în gura copiilor. Par'că despre noi zice Domnul şi pe noi ne mustră vorbele Lui din Biblie: *«Intre voi numele meu se huleşte în toate zilele»* (Isaia 52, 5).

Numai un neam mai este care ne întrece cu sudalma: Ungurii. Pe Saşi i-aţi auzit, că nu ştiu sudui decât româneşte, o dovadă, că nici nu şi-au putut închipuì să vateme Dumnezeirea în limba lor cu aşà vorbe şi ocări nesocotite, ca şi acele pe cari le spune suduitorul. Dela Unguri au învăţat şi au luat oamenii noştri fioroasele sudalme ce vatămă Dumnezeirea.

Dar văzurăţi ce păţiră Ungurii şi cum îi pedepsì Dumnezeu pentru acest păcat. Intr'o clipeală Dumnezeu le surpă mărirea şi îi făcù de ruşinea neamurilor ca o arătare şi învăţătură, că Dumnezeu pedepseşte şi aici pe pământ sudalma şi pe poporul ce nu se lapădă de ea. *«A jurà nu-ţi învăţà gura ta* — zice Scriptura — *şi a numì pe cel sfânt nu te obişnuì. Că precum sluga, care adeseori se cercetează, multe bătăi ia; aşà şi celce jură şi pururea numeşte pe cel sfânt, de păcat nu se va curăţì»... «Şi nu se va depărtà de casa lui biciul», «că se va umpleà de rele casa lui»*. (Sirah 23, 8, 9, 10, 12). *«Omul care se obişnueşte cu cuvinte de sudalmă, în toate zilele vieţii sale nu se va înţelepţì»* (Sirah 23, 19).

Ce v-aş puteà dar altceva îndemnà, iubiţi creştini, decât să vă feriţi de sudalmă, ca de focul ce arde şi ca de şarpele ce muşcă de moarte.

Feriţi-vă de mâniile, după cari — cum zice înţeleptul Sirah (22, 27) — ca după focul ce arde în cuptor se fac şi rămân cărbunii, fumul şi cenuşa sudalmelor.

Feriţi-vă de beţiile, cari dau cele mai multe şi cele mai grele sudalme.

Seara şi dimineaţa, în tot ceasul şi în toată vremea gândiţi-vă neîncetat la vorbele lui Isus din evanghelie: *«Amin, amin zic vouă, despre tot cuvântul deşert ce-l vor scoate oamenii din gură vor da seamă de dânsul înaintea judecăţii»* (Mateiu 12, 36). Ce va răspunde suduitorul când i se va cere această dare de seamă? Vai va fi lui!

Să punem dară strajă bună şi cuminte gurii noastre, dându-ne seamă, că din gură iese *«îndreptarea sau osânda»*, (Mateiu 12, 37), *«binecuvântarea sau blăstămul»*, (V Moise 11, 26), *«dulceaţa sau otrava»* (Iacob 3, 10), *«moartea sau vieaţa»* (V Moise 30, 19) noastră. Amin. *Pr. I. Trifa.*

ISUS HRISTOS.

Analizând figura lui Isus, noi suntem izbiţi pe o parte de autoritatea absolută, pe care El o exercită asupra oamenilor, iar pe de altă parte, de desinteresarea totală a persoanei Lui? El nu căută nimic pentru El însuşi şi erà liniştit şi senin, cu toate că nu aveà nici un rol în societate, nici un mijloc de existenţă şi nici un ajutor omenesc. In cea mai mare parte din oameni, şi, chiar în cei mai buni, există un oarecare amor propriu şi un interes personal. In Isus, nimic din toate acestea. El se dădeà cu totul oamenilor şi, lepădat de orice deşertăciune, nu se gândeà niciodată la impresia pe care o produceà asupra poporului. El rămâneà rece în faţa dispreţului, pentrucă nu căută nimic pentru El însuşi. Ambiţia, ultimul defect al oamenilor mari, lipseà cu totul din persoana Lui. O ştim pentruce... Pentrucă în El umanitatea erà cu totul supusă divinităţii. In Isus n'a fost despărţirea care este în noi între porunca lui Dumnezeu şi pornirile păcătoase ale firii noastre. La El vieaţa a mers uniform şi neted, fără contraziceri, fără schimbarea părerilor de azi pe mâne. Deşi a avut natura noastră întreagă, acea natură nu s'a abătut din drumul Dumnezeirii.

Pe de altă parte, Isus vorbeà cu atâta autoritate, cum n'a mai vorbit altul înaintea Lui. El spuneà că misiunea Lui veneà dela Dumnezeu, care erà manifestat în El, şi că venirea Lui pe pământ e cel mai important eveniment în istoria omenirei.

Toate aceste cuvinte porneau dintr'o alipire deplină a ființei Lui cătră Tatăl, dupăcum şi declară El: «Eu nu fac nimic dela mine însumi» (Ioan 8, 28). «Tatăl, celce petrece întru mine, acela face lucrurile» (Ioan 14, 10).

Aceste două trăsături, în persoana lui Isus, desinteresarea de sine însuşi şi autoritatea cuvântului Lui, câştigă inimele şi inspiră încredere. Numai generația de pe urmă cerù probe, discutà asupra minunilor, asupra împrejurărilor naşterii şi a învierii. Discipolii Lui Il credeau, pentrucă nici un altul n'a vorbit ca El, şi din cauza impresiei puternice ce produceà asupra lor.

Dacă ne uităm mai de aproape la persoana lui Isus şi ne întrebăm: de unde veneà farmecul acela infinit ce-l revărsà El asupra oamenilor, noi vedem că din tendința ce o aveà El de a vedeà în om, nu ceeace erà criticabil, ci ceeace erà apreciabil. N'ați remarcat fiecare, chiar în oamenii cei mai buni o inclinație de a scoate în relief defectele oamenilor? Ei au un ochiu foarte fin, pentru a observà partea slabă a unui caracter. Tovărăşia acestor oameni, oricât de buni ar fi ei, nu e plăcută pentru nimeni.

Cu Isus erà cu totul altfel. El vedeà în sufletul nostru mai mult bine decât vedem noi înşine. El văzù că Zaheu erà capabil de a devenì un suflet înalt şi generos, şi îndată ce El îi prezintă lui această posibilitate, Zaheu devenì, cu adevărat, omul pe care Isus l-a întrevăzut în el. El văzù că Maria Magdalena, cu toată starea de depravare în care căzuse, posedà, în fond, calități mari de noblețã şi devotament. Şi când Isus îi trezì această parte a sufletului ei, parte pe care ea n'o cunoşteà şi care erà adormită în plăcerile simțurilor, ea realiză cu adevărat ființa, la care făcuse apel Isus.

Tradiția ne spune că odată, când se găseà cu ucenicii Lui, Isus găsì o mulțime adunată în jurul unui câne mort. Atunci fiecare din ei începù să batjocorească acest hoit, arătând pielea lui desgustătoare, ochii lui hidoşi, membrele lui schiloade. Insă când Isus se oprì ca să privească şi El acea mortăciune, El zise: «Dinții lui sunt mai albi decât mărgăritarele».

Acest fapt ne scoate în relief tendința lui Isus de a vedeà mai întâi partea frumoasă a lucrurilor. A vedeà partea rea în oameni, e lucru uşor, însă a vedeà ceeace e demn de dragoste şi de laudă, asta e mai greu. Orice spirit, cât de vulgar, poate

descoperì defectul oamenilor, însă pentru a vedeà calităţile, trebuie o oarecare superioritate morală. Hristos aveà darul de a pune în lumină ce erà divin în sufletul omului. Când cineva vrând să ne amelioreze, începe prin a ne descoperì defectele, el nu-şi ajunge niciodată scopul. Numai când ne vedem apreciaţi, putem da roade bune. Şi în aceasta constă puterea lui Isus. Astfel, oameni răi şi femei decăzute, care nu inspirase în vieaţa lor decât dispreţ, rămâneau uimiţi când se vedeau iubiţi şi apreciaţi de dânsul. In faţa acestei dragoste neaşteptate, ei se întrebau: «Oare de ce ne iubeşte omul acesta, când toţi ne hulesc?»

Şi aşà, o nouă speranţă izvorà în sufletul lor, o speranţă care-i îndemnà la altă vieaţă, întemeiată pe respectul de sine însuşi şi dragostea de Dumnezeu. Descoperind în noi ceeace e demn de laudă, Isus justificà declaraţia că omul e făcut după chipul lui Dumnezeu. Această metodă, pe care o aveà Isus de a pune în lumină laturea frumoasă a lucrurilor, poate fi practicată şi de noi.

De câte-ori un om posomorât şi agresiv nu posedă calităţi sufleteşti mai mari decât o persoană amabilă şi surizătoare. De câte-ori o femee, ce pare uşuratecă în lume, poate da probe de devotament şi sacrificiu, care ar eclipsà şi pe cei mai buni creştini! Chiar în armată, s'au văzut exemple de vitejie uimitoare şi de totală uitare de sine, printre beţivi şi sălbatici. Numai procedând aşà, Isus a putut trăì între decăzuţi şi păcătoşi. El găseà în oamenii inculţi şi grosolani din Galilea mai multă sinceritate decât în lumea rafinată şi convenţională din Ierusalim şi decât în fariseii educaţi prin şcoli.

Noi vom pătrunde mai bine personalitatea lui Isus, când vom vedeà cum înţelegeà El prietenia. El păreà întotdeauna gata de a-şi da inima acelui ce aveà nevoie de dragoste. Zaheu erà unul din cei mai despreţuiţi oameni şi erà hulit atât de clasa de sus, cât şi de cea de jos. Fără îndoială, nimeni nu s'ar fi gândit să-şi facă din el un prieten. Insă Isus, îndată ce l-a cunoşcut, s'a împrietenit cu dânsul. De asemeni, nici un om respectabil n'ar fi stat în societatea Magdalenei. Dar Isus văzù că ea aveà nevoie de un prieten, şi aceasta erà destul. El nu se gândì la ce va zice lumea. Un lucru văzù El într'ânsa:

un suflet obosit şi singuratic, care aveà nevoie de haina caldă a prieteniei. Atunci, îndată ce găsì ea în Isus acel sentiment de milă şi de dragoste frăţească, părăsì pe acei ce n'o căutau decât din interes şi care, în fundul inimii, o despreţuiau. Şi aşà, acel suflet pustiit se mântuì prin cuvântul Mântuitorului. Bartimeu erà un biet om, îmbrăcat în zdrenţe murdare şi care trăià din gologanii ce oamenii îi zvârleau în silă, sau dintr'o bucată de pâne, pe care o căpătà din când în când. Să îndrăznească să vorbească cu Isus, ar fi părut fiecăruia un afront de neiertat. Însă Isus văzù în el posibilitatea de a-şi face alt prieten şi, deci, de a-l transformà în alt om. Şi aşà mai departe. El nu se gândeà la ce clasă aparţineau prietenii Lui, şi nici la ce ar puteà aveà în schimb dela ei. Pasiunea Lui erà de a iubì chiar pe cei respingători şi dispreţuiţi de alţii. El dă fără a cere nimic dela ei. De altfel, El a făcut trista experienţă de a se vedeà părăsit de ucenici. Petru, cel mai expansiv dintre ei, se lăpădă de dânsul, tocmai în clipa când aveà mai mare nevoe de sprijin. Toma se îndoì de El, tocmai când Isus doreà să găsească credinţă. Toţi prietenii, cei mai apropiaţi şi cei mai iubiţi, fugiră de frică, în ora cea mai tragică a vieţii Lui. In faţa unor prieteni aşà de nestatornici, noi am puteà spune: «Dacă asta e pretenia, ce folos să mai avem prieteni?» Dar Isus n'a gândit aşà. Pentru El, pretenia trebuià să fie veşnică. El chemă din nou pe cei unsprezece în jurul Lui şi, cu toată sfiala lor, arătă viu că vrea să ţie cu ei vechile legături. El dădù lui Toma proba, pe care natura lui cercetătoare o cereà, iar peste prăpastia, pe care ucenicii o săpase între El şi dânşii, Isus zvârlì puntea dragostei şi a credinţei Lui nesfârşite.

De multeori noi începem o prietenie şi pe urmă o întrerupem, luaţi de vârtejul ocupaţiunilor. Sau, de multeori, noi cerem dela prieteni, mai mult decât putem da. Isus iubeà fără să ceară din partea lor acelaş lucru, şi dragostea Lui erà fără sfârşit.

Cu toate acestea, noi nu putem spune că Isus n'avea nevoe de dragoste omenească. Sunt oameni care, oricât de buni şi de îndatoritori ar fi faţă de prietenii lor, n'au nevoie de nici o simpatie. Cu Isus erà altceva. Când Petru, împins de dragostea lui către dânsul, a căutat să-L abată dela drumul

crucii, pasiunea cu care Isus l-a respins a fost o probă, că El îşi dădeà foarte bine seamă de puterea dragostei omeneşti, şi cunoşteà primejdia acestei dragoste, care ne îndeamnă la o vieaţă comoadă, într'o atmosferă caldă, unde faptele eroice însă, nu pot fi săvârşite. El fu aproape brusc cu Petru, tocmai fiindcă dragostea lui Petru aveà putere asupra Lui. El nu erà aşà de slobod de legăturele pământeşti, pentru ca fuga discipolilor să nu-i rănească inima. Aceasta fu o crudă încercare pentru Isus, însă dragostea lui erà prea mare, prea puternică, pentru a fi nimicită din aşà lovituri.

Figura lui Isus, pe care am încercat s'o schiţăm aici, nu poate fi întreagă, fără a ne oprì o clipă în faţa curajului Lui nestrămutat. Când ne uităm la celelalte personagii din jurul Lui, vedem că fiecare erà cuprins de frică. Bogatul nu-l puteà urmà pentrucă se temeà de sărăcie. Preoţii se temeau să nu piardă poziţia lor şi autoritatea ce o aveau asupra publicului. Fariseii se temeau de popor, iar restul n'avea curajul să părăsească rutina vieţii, şi aşà se îndepărtau cu toţii de Acela, pe care odată l-au aclamat cu strigăte de bucurie. Pilat se temeà de Cezar, şi aşà el căzù şi făcù o faptă, pe care conştiinţa şi convingerile lui o desaprobau. Insă, partea cea mai tragică, e că, la urmă, chiar ucenicii Lui fură cuprinşi de spaimă şi, în momentul critic se îndepărtară de Invăţătorul lor, pe care, în fundul inimei, Il iubeau atât! In toate aceste cazuri vedem că oamenii erau în contradicţie cu convingerile lor, căci frica, cel mai teribil duşman al omenirii, i-a făcut neputincioşi în faţa pericolului.

In mijlocul lor, Isus singur rămâneà liniştit şi, cu toate acestea, El ştià că trebuià să fie răstignit. El vorbeà mulţimei despre mântuirea sufletului, însă autorităţile se revoltau contra învăţăturii Lui. Cu toate acestea, nimic nu-L împiedecă de a predicà, deşì ştià că, cu chipul acesta, îşi deschideà singur drumul Calvarului. El rămâneà tare şi neclintit, chiar în mijlocul pericolului şi al suferinţei, care pe alţii i-ar face să fugă după adăpost. Chiar în clipa răstignirii, El a rămas stăpân pe situaţie — singurul om pe care o generaţie întreagă n'a putut să-L cucerească, pentrucă n'a putut să-i inspire frică.

Câţi din noi nu vorbesc şi nu lucrează contra convingerilor lor! Şi aceasta din frica de a nu fi taxaţi de oameni ca ciudaţi, extraordinari, şi de a nu fi alungaţi din societate. Isus însă sfidà opinia publică. El aveà la început sprijinul mulţimei, însă după câtva timp aceasta Il părăsi. Cea mai mare parte din popor se pronunţă contra Lui. El erà victima batjocurilor lor. Nici chiar familia Lui nu-L înţelegeà şi se îndepărtă de dânsul din cauza doctrinei Lui. El deveneà din ce în ce mai singur; nu-i mai rămâneà decât cei doisprezece ucenici, cari, la urmă, L'au părăsit şi ei. Şi Isus era o natură iubitoare şi sociabilă. El ar fi dorit prieteni cari să-L înţeleagă şi să-L susţie în clipele de grea cumpănă. El nu erà un om de gheaţă, care să n'aibă nevoie de dragoste pământească. El aveà o inimă largă şi duioasă. Şi cu toate acestea, nici aceà singurătate groaznică nu L-a înspăimântat.

Inainte de a terminà, vom vorbì de cea din urmă trăsătură a persoanei lui Isus. El erà un om fericit, cu toate că numele lui tradiţional e «Omul durerii». Intr'adevăr, El a împărtăşit în totdeauna năcazurile celor pe care-i întâlneà. De auzià un oftat sau un plânset, inima i-se umpleà de jale. Nici o suferinţă n'a rămas fără ecou în inima Lui. Şi, afară de asta, El a trebuit să îndure suferinţele Lui proprii, şi să se cufunde în cele mai întunecoase valuri ale agoniei omeneşti. El a avut de suferit şi trupeşte şi sufleteşte. Singurătatea, calomnia, persecuţia, adversitatea, trădarea, osteneala, înfrângerea, lepădarea — El le-a cunoscut pe toate, în timp ce îndărătul lor erà o oarecare agonie a spiritului, sublimă şi tainică, pe care noi n'o putem înţelege deplin, dar care a ajuns la culme pe Getsimani, când sudoarea îi erà ca picăturile de sânge. Dar El biruì toate aceste suferinţe şi căpătă o biruinţă asupra lor, care se făcù izvor de bucurie. El erà prea sigur de Dumnezeu, pentru a puteà rămâneà în mânile vrăjmaşului. El trăià la lumina soarelui, care luminează şi încălzeşte pe acei ce cunosc pe Dumnezeu. Religia tristă e o religie fără vieaţă şi fără vigoare. Nimeni din noi n'ar dorì să semene cu un om trist, pentrucă omul trist n'a găsit încă taina vieţii. Dacă religia e mântuitoare, ea trebuie să libereze pe om de povara existenţei. In Hristos, mântuirea e deplină. Fiecare din noi am dorì să-i semănăm, pentrucă El

inspiră speranţă şi bucurie. Aşà, oamenii împietriţi de necazurile vieţii, reînviază în prezenţa Lui.

Puterea noastră de a ne bucurà depinde de concepţia ce o avem despre vieaţă şi eternitate. Dupăcum a spus Chesterton, noi nu ne putem bucurà de nimic în parte, dacă nu ne bucurăm de întregul sistem al lucrurilor. Isus ştià că, oricât de splendidă viziune am aveà despre Dumnezeu, ea nu poate corespunde cu realitatea. De aceia El caută cuvinte ca să ne sugereze măreţia şi strălucirea lui Dumnezeu. Isus erà de sigur fericit. In El e, dar, supremul secret al fericirii.

Traducere şi adoptare din englezeşte de

Florica SCRIBAN,

absolventă în litere dela universitatea din Lausanne, Elveţia.

MIŞCAREA LITERARĂ.

Români ortodocşi şi Uniţi români sau Două organizaţii bisericeşti române în Ardeal. Studiu istoric-statistic bisericesc de *Un om al bisericei.* Sibiiu 1922 pag. 76. Preţul 10 Lei.

Este un studiu temeinic, menit să lămurească raportul din trecut şi situaţia de azi între cele două biserici româneşti din Ardeal, ortodoxă şi unită.

După înfăptuirea României mari, între noile împrejurări de vieaţă, erà inevitabilă polemica, ce s'a angajat între reprezentanţii celor două biserici. Uniţii vor cu orice preţ să-şi menţină şi chiar să-şi sporească privilegiile, cu cari au venit dintr'un stat, care le-a făcut toate favorurile, pentru a le întărì situaţia în lupta de sfărâmare şi îngenunchiare a ortodoxiei. Iar ortodocşii, asupriţi şi despoiaţi în trecut, nu puteau privì nemişcaţi la tendinţele lor.

Trebue să constat cu cinste pentru reprezentanţii ortodoxiei, că în vreme ce uniţii răspundeau în entrefileuri lipsite de orice cuviinţă şi în articole de gazetă, arţegoase şi înţepătoare, pline de invective şi batjocuri la adresa ortodoxiei şi a oamenilor bisericei ortodoxe, — ortodocşii şi-au spus părerile cu demnitate, în broşuri şi studii sistematice, răzimate pe fapte istorice şi date statistice, în faţa cărora nu încape restălmăcire. In seria aceasta broşura de care ne ocupăm este a patra.

Autorul ei, un bun cunoscător al trecutului românismului de dincoace de Carpaţi şi un iscusit mânuitor al datelor statistice, îşi expune părerile, pe de-o parte, cu gândul de a face

pe bărbaţii de conducere ai bisericei ortodoxe să se preocupe de măsurile de apărare faţă de catolicismul plasat printre noi, pe de alta: pentruca să poată cere remediarea situaţiei nedrepte, în care ne-a fost ţinută biserica de către duşmanii neamului românesc în Ardealul, acum liber.

Nu mai puţin vrea ca oamenii politici de stat să înţeleagă că, «centrifugalismul bisericii unite, care se razimă de dogma despre puterea absolută şi despre infalibilitatea episcopului dela Roma, este o primejdie pentru interesele statului român; că guvernele române şi bărbaţii de stat români au datoria de a remedià fără întârziere situaţia de umilire, politică chiar, ce a suferit-o poporul român de sub Habsburgi prin ţinerea bisericii ortodoxe în sclavagiul şi mizeria din trecut; că, în aceeaşi vreme, a susţineà în statul român — şi mai ales pe conta vistieriei statului român! — prerogativele atribuite bisericii unite (în aceeaşi categorie trebuesc puşi r.-catolicii şi celelalte confesiuni maghiare) de cătră duşmanii noştri, este o crimă în contra neamului şi a statului nostru; că, la urmă, biserica ortodoxă română din fostul stat ungar are un titlu moral indiscutabil să ceară, iar statul are o datorie morală şi politică indiscutabilă să-i acorde, o reparaţiune morală şi materială, prin care să ajungă a fi alăturea — măcar alăturea! — de celelalte confesiuni privilegiate în trecut».

Expunerile din această broşură ca şi în cele premergătoare *nu sunt* nici decât un *răsboiu între fraţii* de acelaş sânge, ci numai o justă *apărare* în faţa agresiunilor multiple şi îndelungate ale catolicismului, căruia se închină — durere — şi o parte din Românii ardeleni.

In «Introducerea istorică», se arată manoperele, prin cari Habsburgii au ademenit pe Români pentru ca să-şi părăsească legea strămoşească. Se evidenţiază mijloacele, prin cari împăraţii catolici căutau să înfrângă şi pe cei rămaşi statornici în credinţă în butul asuprelilor şi desorganizării lor, după ce îşi perduseră căpetenia bisericească prin trecerea lui Atanasie la Unire. Printre multe alte documente caracteristică este în această privinţă scrisoarea împăratului cătră episcopul Vulcan dela Oradea-mare în 1815: «Deoarece foarte îmi zace la inimă să promovez cu orice mijloace unirea între români şi am prilej potrivit spre aceasta la îndeplinirea episcopiei vacante dela Arad, să-mi propui — pe lângă păstrarea celui mai strict secret — nişte indivizi din clerul mai de seamă al acelei sau a altor dieceze neunite... dela cari s'ar puteà aşteptà, ca, obţinând episcopia, să se convertească la unire şi cari să aibă destulă trecere şi ar fi în stare să influenţeze asupra clerului şi poporului din dieceză. Totodată D-ta vei aveà să-mi comunici opinia bine chibzuită cu

privire la toate mijloacele, prin cari s'ar puteà promovà unirea în Ungaria».

Pe lângă astfel de manopere tăinuite, pe faţă se lucrà prin banul atotputernic şi prin hatâruri, cu cari se îngrămădeau cei ce primeau să se vândă, în vreme ce cei neînduplecaţi erau spoliaţi şi de ce brumă puteau să-şi agonisească din puterile proprii.

Această situaţie a ajutat pe uniţi să-şi creeze o organizaţie bisericească prielnică unei propagande intense printre ortodocşi, a căror biserică se sbăteà între lipsuri şi neajunsuri grele.

In prima jumătate a veacului al XIX-lea pe întreaga întindere a Ardealului ortodocşii, în număr mai mare, abià aveau 42 protopopiate, pe când biserica unită, cu sprijinul moral şi material al stăpânirii politice, a putut organizà 75 de protopopiate, iar parohiile lor, 1323, erau toate provăzute cu preoţi, abià 38 erau vacante la 1842. In centru, la Blaj, aveau 7 posturi de canonici cu o pleiadă de cărturari grupaţi în jurul instituţiilor culturale.

Iar la episcopia unită din Oradea-mare cu jurisdicţie şi în Banat, erau alţi 6 canonici bine plătiţi cu 17 protopopi în provincie.

In aceiaşi vreme la Sibiiu, legat de mâni, stăpâneà Vasile Moga, iar episcopia Aradului erà încă ferecată de legăturile ierarhice cu Sârbii. Lipsite de o organizaţie solidă, centrele ortodoxe nu puteau susţineà lupta de concurenţă în îndeplinirea trebuinţelor religioase şi culturale, în vreme ce centrele unite aveau toate condiţiile şi tot sprijinul stăpânirii în acţiunea lor de prozelitism. In Banat mai veneau în favorul propagandei unite şi desele ciocniri naţionale dintre Românii şi Sârbii ortodocşi, precum şi dreptul de patronat, atât de extins în această parte a ţării, unde din 69 parohii unite 62 erau patronate de stat, de instituţii, de oraşe ori de stăpâni boeri, toţi străini de fiinţa noastră românească, dar cu atât mai favorabili propagandei de unire cu Roma şi de sciziune între Români.

Durere, patronatul statului, moştenit dela ungurii catolici există şi azi, în Statul român ortodox, pentru parohiile unite, ca una dintre cele mai odioase şi mai primejdioase instituţiuni, chiar pentru interesele statului, nu numai pentru biserica ortodoxă.

In jumătatea a doua a veacului XIX cele două biserici îşi lărgesc şi consolidează organizaţia bisericească. Dar cum? Ortodocşii mai numeroşi abià pot să-şi organizeze (1864) 3 centre episcopale (Sibiiu, Arad, Caransebeş), cu un număr mijlociu de 619,647 suflete, de fiecare episcopat, pe când uniţii, mai puţini, dobândesc 4 episcopate (Blaj, Oradea-mare, Gherla şi Lugoj) şi mult mai curând (1853), în calcul mediu având fiecare episcop 314,754 suflete, abià numai pe jumătate ca cei ortodocşi.

In aceeaşi proporţie s'au instituit «staluri canonicale» faţă de numărul pe jumătate al asesorilor referenţi ortodocşi. Şi tot la fel s'au organizat protopopiatele ca să aibă, la uniţi, cât mai puţine parohii de administrat pentruca să-şi poată închină forţele lucrului de propagandă şi proselitism printre «schismaticii», a căror păstori puţini, administrând parohii multe, erau stingheriţi în grija pe care trebuià să o aibă pentru suflete şi apărarea acelora împotriva prozelitismului, pentru care erau aşà de bine organizate protopopiatele unite.

Organizaţia parohială serveşte şi mai bine propaganda catolică. Sunt parohii unite foarte multe cu un neînsemnat număr de credincioşi, pentrucă statul ungar a dat cu mână largă ajutor la înfiinţarea acelora. Şi mai caracteristic este marele număr al filiilor unite, aproape toate înfipte prin parohii ortodoxe, pentru a servì ca unghiţă de pescuit suflete.

Statistica resumativă dela pag. 56 ne înfăţişează următoarea situaţie generelă: La uniţi: 1 arhiepiscop-mitropolit, 3 episcopi, 28 staluri canonicale, 4 vicari foranei, 6 arhidiaconi (decani), 111 vice-arhidiaconi (protopopi), 1403 parohi, cooperatori şi capelani, în total 1556 de exponenţi bisericeşti la 1523 parohii şi 1843 de filii cu 1.259,019 suflete. La ortodocşi: 1 arhiepiscop-mitropolit, 2 episcopi sufragani (datele sunt dinainte de răsboiu), 13 asesori consistoriali, 64 protopopi, 1792 parohi, 119 capelani, în total 1965 clerici la 1867 parohii şi 608 filii cu 1.858,942 suflete după statisticile vechi.

Nu putem pune încă alături de aceste date şi situaţia materială amărâtă a bisericei şi credincioşilor ortodocşi faţă de marile averi, cu cari a fost dotată biserica unită. Dar urmează în vreme apropiată. Acest tablou arată totuşi până la evidenţă în ce măsură a sdruncinat catolicismul biserica ortodoxă de dincoace de Carpaţi. Şi el n'a încetat să tulbure apele ei nici acum.

Această situaţie este o strigare puternică după o «reparaţie ce se impune nu numai ca o măsură de dreptate faţă de biserica impilată a ţării, ci şi ca un postulat de ordin politic: de a nu se indentificà statul român, care are cel mai mult de a mulţumì bisericii ortodoxe române, cu un raport atât de nedrept şi silnic, în care a fost aruncată biserica ortodoxă faţă de celelalte confesiuni binevăzute de unguri.

«Legalizând statul acest nejust şi silnic raport prin aceea că l-ar susţineà pe mai departe, — se va ajunge la rezultatul, că acest raport de silnicie va fi germinele suprimării succesive a înseşi bisericii ortodoxe române, care va suferì şi pe mai departe, mistuindu-se în concurenţa cu celelalte confesiuni, cari se vor orientà în afară: spre Roma şi spre unguri, şi slăbind

totodată nu numai vaza, ci şi temeliile înseşi existenţei statului român».

Pentru soluţionarea dreaptă a îndreptăţitelor revindecări ale bisericii ortodoxe în raport cu celelalte confesiuni, autorul propune mai întâi pregătirea unei statistici-regnicolare, care să stabilească exact numărul sufletelor aparţinătoare fiecărei confesiuni, pentruca acesta să servească de bază la împărţirea ajutorului de stat pentru trebuinţele diferitelor biserici, ţinându-se seamă şi de averile materiale ale acelora, dată fiind bogăţia mare a bisericilor cari vin încărcate cu toate favorurile şi prerogativele dintr'un stat duşman ortodoxiei.

In legătura aceasta se propune revizuirea circumscripţiilor eclesiastice (episcopiilor ortodoxe) reorganizarea centrelor ierarhice şi reorganizarea unitară a bisericii ortodoxe române, înfiinţarea de parohii nouă mai ales printre Secui şi la marginea de apus a ţării, unde fiinţa şi cultura neamului a fost mai expusă, şi organizarea de filii pretutindenea, unde avem un număr de credincioşi, ori cât de mic.

Statul să sisteze orice îndatoriri patronale, în funcţie încă faţă de bisericile catolice, şi să constitue un fond religionar al bisericii ortodoxe române, care să dea un echivalent pentru averile bisericeşti, înstrăinate de duşmani aici dincoace de Carpaţi, şi secularizate dincolo.

Iar în cuvântul de încheere autorul stărue asupra datoriei statului român, de a face o cuvenită dreptate între singuraticele confesiuni, acordând în locul prim bisericii ortodoxe rehabilitarea morală şi materială, ce i-se cuvine nu într'atâta pentrucă e biserica oficială a ţării româneşti şi reprezintă în cele sufleteşti majoritatea absolut covârşitoare a cetăţenilor români, ci pentrucă dânsei i-s'au făcut cele mai mari nelegiuiri în cursul veacurilor trecute şi pentrucă ea este avizată a primì, în cel dintâi loc, satisfacţia morală şi materială.

Fără de această satisfacţie, dânsa ar continuà să rămână, şi în România întregită, o cenuşotcă a statului, şi o biserică fără putere de apărare faţă de ingresiunile celorlalte confesiuni şi osândită a rămâneà în cel mai favorabil caz, staţionară, incapabilă de progres. Aceasta însă nu poate fi nici în interesul statului ori în al neamului românesc, şi şi mai puţin ar servì spre mărirea lui Dumnezeu în sinul neamului românesc».

Recomandăm cu căldură preoţimii noastre, ca şi tuturor oamenilor cari se preocupă de marile probleme ale ţării, cetirea broşurei, care răsfrânge o lumină vie asupra raporturilor din trecut şi a stărilor de acum dintre cele 2 biserici româneşti, fără de cunoaşterea cărora chestiunea ardeleană nu va puteà fi soluţionată după dreptate şi spre folosul ţării.

CRONCĂ BISERICEASCĂ-CULTURALĂ.

Cursuri teologice germane s'au ţinut în Sibiiu dela 5—17 August a. c. aranjate de Societatea culturală germană din România-Mare. Profesorul universitar D. Faber din Marburg a vorbit despre *omul religios — trăsături fundamentale din psihologia religiunii* (8 ore) şi *antroposofia şi Creştinismul* (4 ore). D. Gressmann, profesor universitar în Berlin, a vorbit despre *apunerea păgânismului şi originea creştinismului* (10 ore) şi despre *ceeace e trecător şi vecinic în cuprinsul Testamentului Vechiu* (3 ore). Profesorul universitar şi consilier intim D. Rendtorff din Lipsca: *Preotul şi curentele spirituale moderne. Este textul (motto) predicei o cerinţă necondiţionată. Ce este predică actuală. Arta expunerii pentru scopul predicii*, apoi analiza practică a *epistolei către Efeseni*, (în total 8 ore) şi în sfârşit: Exerciţii asupra textelor biblice: Mateiu 11, 25—30, Ioan 3, 1—16, II Cor. 4, 5—11, Iacob 1, 12—18 (4 ore).

Cursurile, ascultate cu admiraţie şi evlavie de mulţimea auditorului, au fost la înălţimea ştiinţifică a cerinţelor moderne. Dacă am remarcat raţionalismul dominânt în biserica reformată, nu e mai puţin adevărat, că expunerile — în special ale profesorului Rendtdorff — au fost izvorâte din concepţia adânc religioasă a omului credincios, care vorbeà fermecător.

Frumoase cursuri de îndrumare au ţinut Episcopul D. Dr. Friedrich Teutsch despre *ideile conducătoare în istoria bisericii săseşti* (4 ore), apoi directorul liceului săsesc din Mediaş: *Pietismul în Ardeal* (3 ore), directorul liceului săsesc din Braşov despre *Honterus* (1 oră), preotul din Miercurea Dr. Victor Roth: *Monumentele bisericeşti în Ardeal* (3 ore) şi preotul Dr. Adolf Schullerus din Sibiiu: *Istoria cultului dumnezeesc la Saşii ardeleni* (4 ore).

In legătură cu aceste cursuri s'a făcut o dare de seamă a felului cum se face propaganda religioasă în Würtenberg, s'a aranjat o expoziţie a Şvabilor din Bănat, un curs de orgă pentru cantori şi învăţători, un concert bisericesc şi o arătare cinematografică de chipuri populare.

Cursurile au fost cercetate cu bun folos şi de câţiva preoţi de ai noştri din Sibiiu şi doi profesori seminariali (de toţi 8), cari vor păstrà amintire recunoscătoare bărbaţilor de înaltă cultură teologică, cari au făcut aceste cursuri şi sunt mulţămitori afabilităţii cu cari au fost primiţi.

*

Dela Asociaţia clerului: „Andreiu Şaguna“. «Revista Teologică» se trimite acum aproape tuturor preoţilor mitropoliei noastre şi putem astfel deschide această rubrică permanentă pe

seama preocupărilor Asociației noastre. In ea se va arătà ce se lucrează în cadrele Asociației și se vor da, pe viitor, orientările de lipsă unei bune îndrumări a activității preoțimii pe cercuri religioase și în conferențele despărțămintelor. Conducătorii Asociației aici vor da răspunsuri și deslușiri la întrebările și nedumeririle venite dela membrii ei.

Asemenea deschidem aici loc pentru orice păreri venite din afară în legătură cu Asociația voind să punem la dispoziția preoțimii o tribună liberă, dela care să se poată discutà nestingherit toate chestiunile și problemele ce agită vieața preoțească și la deslegarea cărora pot contribuì cu cuvântul lor și frați preoți mai puțin îndeletniciți cu purtarea condeiului, dar nu mai puțin dornici și capabili de progres și de promovarea intereselor bisericești și preoțești.

De astădată nu ne vom duce prea departe în urmă. Pentru a face cunoscut lucrul nostru în cadrele Asociației vom plecà numai dela ultima întrunire obligatorie a despărțămintelor Asociației, dela adunările ordinare de primăvară, prevăzute în § 5—6 din Regulamentul pentru organizarea despărțămintelor.

Biroul central al Asociației a dat orientările necesare pentru despărțămintele din întreaga mitropolie, fixând programa adunării pe 2 zile, în conformitate cu dispozițiile regulamentare.

Ziua primă a fost închinată mai mult chestiunilor de ordin administrativ. Anul acesta s'au ales de nou prezidentul și comitetul despărțămintelor și câte doi delegați la Congresul ce, după hotărârea din anul trecut, urmează să se țină în toamna aceasta.

In aceste adunări s'au prezentat rapoarte despre activitatea cercurilor religioase și, în legătură cu ele, dări de seamă despre activitatea religioasă-culturală a preoților, catecheților, profesorilor de religie, absolvenților de teologie de pe teritorul fiecărui despărțământ. Acestor rapoarte li-s'au anexat lucrările în scris: predici, conferințe, disertații etc., pe cari le-au ținut autorii lor. S'a făcut apoi raport despre activitatea despărțământului în cursul anului 1921 și s'au incassat cotizațiile de membrii.

In aceeași zi, după ameazi, au fost întocmite ***misiuni interne*** pentru preoți. După un scurt serviciu religios s'a vorbit despre îndatorirea preotului de a se mărturisì, apoi a urmat o meditație despre importanța mărturisirii ca mijloc de curățire și înviorare pentru preot, și după aceasta s'a făcut mărturisirea tuturora, la «duhovnicul despărțământului».

Seara preoțimea a luat parte la o a doua meditație asupra legăturii spirituale a preotului lui cu Hristos și a împărtășirii lui, în chip văzut, cu trupul și sângele Domnului. După această

concentrare sufletească s'a făcut cuviincioasa pregătire pentru cuminecare.

A doua zi s'a slujit în sobor sfânta liturghie, împărtăşindu-se toţi dintr'o pâne şi dintr'un potir ca simbol al legământului tainic cu Hristos şi a frăţiei dintre slujitorii Lui. Apoi mângăiat a plecat fiecare la ale sale, înălţat şi întărit duhovniceşte pentru misiunea sa de păstorire.

In numărul viitor vom începe să arătăm pe rând cum s'a îndeplinit acest program al adunărilor de primăvară în fiecare despărţământ, scoţând la iveală şi munca depusă de preoţime în cercurile religioase. Vom da apoi raport despre adunările secţiilor ţinute pentru a luà seama şi a îndrumà activitatea preoţimii din fiecare eparhie.

Acum mai adaugem că se fac pregătirile pentru a se ţineà congresul general pe la finea lunei Octomvrie. Problema de căpetenie spre care trebue să ni-se concentreze atenţiunea este acum: *legătura preotului cu şcoala şi studiul religiunii în şcoala românească.* Delegaţii aleşi pentru congres să facă obiect de studiu această chestiune, pentruca toţi împreună să putem contribuì, alături de părerile referenţilor, la soluţionarea problemei. La Sibiiu tomai acum decurge ancheta şcolară, compusă din reprezentanţii bisericei şi ai statului. Din desbaterile ei sperăm să iase deplin lămurită situaţia şi viitorul şcoalei noastre săteşti, în care studiului religiunii şi educaţiei în duhul creştinesc al bisericei, trebue să li-se asigure locul de întâietate.

Desbaterile congresului vor îmbrăţişà şi alte probleme dela ordinea zilei, între cari la întâiul loc se va luà o atitudine hotărâtoare în chestiunea *situaţiei materiale a clerului.* Ea nu mai poate fi trăgănată sub nici un pretext din partea factorilor de stat şi ţinem să se soluţioneze echitabil, după principiile depuse în «Statutul unic» al funcţionarilor publici. In vederea unei hotărâri demne, membrii Asociaţiei să-şi orânduiască astfel lucrurile ca să poată luà parte cu toţii la Congres, pe lângă delegaţii aleşi, ca astfel desideratelor, ce vom exprimà, să le putem da cuvenitul aplomb, în preajma deschiderii corpurilor legiuitoare.

*

Cu plăcere vestim pe cetitorii noştri că am căpătat un colaborator nou la revista noastră: pe d-şoara *Florica Scriban,* sora Părintelui Arhimandrit Scriban şi ale cărei traduceri şi adoptări teologice începem a le publicà chiar din acest număr.
